

УДК 378.1

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi49.282>

Шаргун Т. О.*,
orcid.org/0000-0002-6014-4941

Поцелуйко А. Б.*,
orcid.org/0000-0002-1078-7615

ЗНАЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ПРИ ПІДГОТОВЦІ ІНЖЕНЕРІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Стаття присвячена одній з актуальних тем підготовки майбутніх інженерів залізничного транспорту – вивченню лінгвогуманітарних дисциплін, набуттю професійно спрямованої іншомовної компетентності. Розкривається сутність таких понять, як: стратегія навчання іноземних мов, комунікативна компетентність, особистісно орієнтований (особистісно розвиваючий) підхід в освіті, який передбачає навчально-професійний процес, де суб'єкту надається можливість реалізувати себе як особистість. Основна увага зосереджується на тому, що комунікативні вміння повинні розглядатись як важливий компонент структури професійної компетентності інженера будь-якого профілю, зокрема залізничного. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури обґрунтовується значення гуманістичного аспекту освітнього процесу, оскільки жорстке конкурентне середовище потенційно містить у собі загрозу дегуманізації, то надзвичайно важливим є ставити акцент на проблемі особистісного розвитку студента. Висвітлюється значення та роль євроінтеграційного процесу. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти визначають основні напрями професійної підготовки фахівців на початку ХХІ століття, що передбачає досягнення студентами технічного закладу освіти достатнього рівня іншомовної комунікативної компетентності у професійній сфері спілкування.

Встановлено, що завдання формування лінгвогуманітарної культури у студентів передбачає: вивчення загальнотеоретичних основ культурного розвитку особистості студента і підготовку його до виконання ролі суб'єкта діалогу культур, з чого випливає визначення стратегії лінгвістичної освіти з урахуванням соціокультурного контексту вивчення іноземних мов і його ціннісно-орієнтаційного змісту. Особливу роль відіграє відбір культурознавчого матеріалу для заданих навчальних цілей, його дидактичне структурування та наукова розробка технологій реалізації для конкретних дидактичних контекстів (при ґрунтовному аналізі навчальної іншомовної літератури на предмет її придатності або адаптованості в заданих умовах).

Ключові слова: лінгвогуманітарні дисципліни, лінгвогуманітарна культура, професійно спрямована іншомовна компетентність, інженер залізничного транспорту, стратегія навчання іноземних мов, комунікативна компетентність, особистісно орієнтований (особистісно розвиваючий) підхід в освіті.

Постановка проблеми. На початку ХХІ століття у загальній стратегії навчання іноземних мов у немовному закладі вищої освіти (ЗВО) передбачена вимога щодо розвитку іншомовної комунікативної компетентності в професійній сфері спілкування. У площині євроінтеграційних процесів, що активно відбуваються нині у транспортній галузі, зокрема залізничній, загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти набувають особливого значення. Вони визначають основні напрями професійної підготовки фахівців, що, зокрема, передбачає досягнення майбутніми інженерами залізничного транспорту достатнього рівня іншомовної комунікативної компетентності

*© Шаргун Т. О.

*© Поцелуйко А. Б.

у професійній сфері спілкування. Важливо розвивати професійно-ділові й особисті контакти із зарубіжними партнерами, іноземними спеціалістами, колегами, читати фахові видання іноземною мовою.

Аналіз досліджень. Питання вивчення лінгвогуманітарних дисциплін у технічних закладах вищої освіти перебувають у центрі наукових інтересів як вітчизняних дослідників, так й їхніх колег на пострадянському просторі: О. В. Безкоровайна, Л. В. Мороз, Г. Р. Вороніна (формування та актуальні аспекти комунікативної компетенції професійного спрямування у вищій школі), А. М. Біліченко (формування іншомовної мовленнєвої компетенції як компонент професійної підготовки магістрів немовного ВНЗ України), М. М. Вразнова (система професійної адаптації студентів технічних ЗВО в умовах взаємодії закладу освіти з підприємством), Н. Ю. Єрмілова (формування творчої самостійності майбутнього фахівця), Л. В. Павлова (методична система розвитку гуманітарної культури студентів-бакалаврів у компетентнісній парадигмі іншомовної освіти), Н. І. Чернова (формування лінгвогуманітарної компетентності фахівців та лінгвогуманітарної культури в системі вищої технічної освіти), Ю. В. Шагіна (конкурентоспроможність майбутніх фахівців інженерного профілю як показник якості підготовки у вищій школі). Саме ці роботи стали тим підґрунтям, на основі якого вирішувалися порушені питання.

Проте на сьогодні все ще існує ряд методологічних проблем на шляху здобуття лінгвогуманітарних знань та умінь. Не отримали належного висвітлення гуманітарні технології навчання іноземним мовам, які збагачують емоційно-ціннісний досвід і актуалізують компетенції ціннісно-сміслової орієнтації і соціальної взаємодії студентів на широкій міждисциплінарній основі. Вимагають детального опрацювання питання моделювання гуманітарного освітнього середовища, що забезпечує досвід позааудиторної, соціально значимої діяльності студентів. Таким чином, наявні протиріччя між планованим особистісно розвиваючим результатом, який трактується в компетентнісних параметрах, і відсутністю інноваційних методичних механізмів, що забезпечують синтез навчання іноземної мови та розвитку гуманітарної культури особистості у процесі іншомовної освіти у вищій школі [9].

Мета статті – обґрунтувати необхідність та актуальність впровадження сучасних особистісно орієнтованих дидактичних методик вивчення лінгвогуманітарних дисциплін у навчальний процес вищої інженерної школи, зокрема в підготовку майбутніх інженерів залізничного транспорту.

Виклад основного матеріалу. У суспільно-освітніх трансформаціях в Україні, які відбуваються на початку XXI століття, саме заклади вищої освіти покликані готувати висококваліфікованих фахівців світового рівня, здатних успішно вирішувати поставлені завдання і бути конкурентоспроможними на внутрішньому і світовому ринках праці. У зв'язку з цим іноземні мови забезпечують вирішення багатьох зазначених завдань підготовки сучасного професіонала, а професійні іншомовні комунікативні вміння розглядаються як важливий компонент структури професійної компетентності інженера будь-якого профілю, зокрема залізничного транспорту. Іноземні мови підвищують конкурентоспроможність не тільки студентів, але й самого ЗВО. Іноземна мова як навчальна дисципліна забезпечує позитивний внесок у професіограму сучасного інженера, а саме: у професійну діяльність, професійне спілкування, особистість професіонала [7]. Таким чином, заклади вищої освіти доходять дедалі переконливішого висновку про доцільність вивчення іноземної мови за фахом.

В умовах сьогодення очевидним і незаперечним є факт необхідності знання іноземної мови як однієї з ключових передумов входження національної освітньої системи держави до єдиного європейського освітнього простору. Це, у свою чергу, сприяє розвитку у студентів закладів вищої освіти мобільності та у подальшому – їхній конкурентоспроможності на міжнародних професійних і наукових площинах за умови вільного володіння ними англійською мовою як світовою. Потреба у кардинальному

оновленні змістового наповнення університетських навчальних планів і програм зумовлюють посилення уваги вітчизняних науковців до мовленнєвої підготовки магістрів у єдності практичного впровадження у навчальний процес її мовленнєвих компонентів. У контексті реалізації положень Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. виокремлюємо модернізацію системи мовної підготовки студентів як основного засобу комунікації, як фактор покращення рівня викладання іноземних мов у середовищі немовного ЗВО [2].

Існує два різновиди мовної компетенції у сфері вивчення іноземної мови: лінгвістичний та комунікативний. Кредитно-модульна система підготовки фахівців – це один із шляхів інновації та оптимізації навчального процесу, що вимагає інтеграція у Європу. Це визнаний у Болонії європейський стандарт вищої освіти, який дозволяє підвищити мобільність студентів і викладачів. Під мобільністю розуміється можливість вільного навчання і викладання у державних ЗВО за єдиними стандартами. Це важливий чинник входження української національної системи освіти до спільного європейського простору. Кредитно-модульна система має на меті забезпечення якості навчання студентів. Одним із складових елементів системи сучасної вищої освіти є іншомовна підготовка фахівців. Одним із напрямів програми навчання іноземних мов у закладах вищої освіти є спрямованість на спеціалізацію та майбутню професійну діяльність студентів.

Відповідаючи радикальним змінам, що здійснюються на початку XXI століття у національній системі вищої освіти в Україні, навчальні програми з іноземних мов спрямовані на «формування у студентів професійної мовної компетенції, що сприятиме їхньому ефективному функціонуванню у культурному розмаїтті навчального та професійного середовища» [1, с. 142].

Так, програма навчальної дисципліни «Іноземна мова (англійська)» для здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» зі спеціальності «273 Залізничний транспорт» Дніпровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, крім тем за спеціальністю («The Railroad Track. TrackConstruction» (Колія. Будава колії), «Diesel Traction» (Дизельна тяга), «Carriages and Wagons» (Вагони), «Train Operation» (Керування поїздом) та ін.), містять теми і комунікативної спрямованості, такі як: «Влаштування на роботу. Написання резюме. Заповнення анкети того, хто влаштовується на роботу», «Ділові контакти, зустрічі, наради. Діловий етикет. Лексичний мінімум ділових контактів. Обмін інформацією в процесі ділових контактів», «Виставки. Презентації. Конференції. Доповідь-презентація у певній професійно-орієнтованій галузі», «Анотування та реферування іншомовних джерел. Структура анотації, реферату. Кліше та вирази до складання анотації», «Робота з іншомовними джерелами професійного характеру». Метою навчання іноземній мові у закладах вищої освіти є оволодіння нею як засобом комунікації та набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності для успішного виконання подальшої професійної діяльності.

У даному випадку йдеться про комунікативність як основний компонент навчання, що визначає кінцеву мету навчання іншомовного спілкування – набуття студентами комунікативної компетенції в усному і писемному мовленні, тобто здатності міжкультурного іншомовного спілкування в залежності від конкретної ситуації [1].

Категорія лінгвогуманітарної культури фахівця повинна бути описана як сукупність характеристик і їх показників (критеріїв), структура яких визначається закономірностями взаємодії людини з суперечливим середовищем і його перетворенням у взаємодії з іншими людьми. Ця категорія відображає спосіб професійної діяльності фахівця в професійному середовищі. Завдання формування лінгвогуманітарної культури у студентів передбачає:

– вивчення загальнотеоретичних основ культурного розвитку особистості студента і підготовку його до виконання ролі суб'єкта діалогу культур, з чого випливає

визначення стратегії лінгвістичної освіти з урахуванням соціокультурного контексту вивчення іноземних мов і його ціннісно-орієнтаційного змісту;

- відбір культурознавчого матеріалу для заданих навчальних цілей, його дидактичне структурування та наукову розробку технологій реалізації для конкретних дидактичних контекстів (при ґрунтовному аналізі навчальної іншомовної літератури на предмет її придатності або адаптованості в заданих умовах);

- контроль динаміки формування та розвитку соціокультурних умінь студента як суб'єкта діалогу культур;

- створення багаторівневої варіативної моделі лінгвістичної освіти та самоосвіти студентів вищої школи у форматі вище заданих параметрів.

Головною метою навчання іноземним мовам є підготовка студентів до іншомовного міжкультурного спілкування в єдності його компонентів, що передбачає формування у студентів готовності і здатності до адекватної соціальної взаємодії в ситуаціях міжкультурного спілкування поряд із підготовкою до усвідомленого сприйняття системи цінностей іншої культури, її відмінностей від рідної [10].

Отже, на початку XXI століття формування лінгвогуманітарної культури у майбутніх інженерів залізничного транспорту є провідною метою для здійснення ними подальшої результативної професійної діяльності.

Як згадувалося вище, ринкова система вимагає висококваліфікованих конкурентоздатних спеціалістів. Особливі вимоги пред'являються до якості професійно-інтелектуальних здібностей інженерів: розвитку у них формально-логічного і понятійного компонентів мислення, критичності суджень, здатності прогнозувати, аналізувати й узагальнювати отримані результати, вміння оперувати знаковою інформацією; системність і логічність мислення, здатність до переходу від абстрактного до конкретного мислення [12].

Таке жорстке конкурентне середовище потенційно містить у собі загрозу дегуманізації, через що є важливим не забувати про особистісний розвиток студента. В умовах постіндустріального суспільства може виникнути небезпека становлення «людини – комп'ютера», перетворення його у придаток інформаційної системи. Відображаючи технократичні тенденції, вища технічна школа в основному орієнтується на особистість фахівця-професіонала і на рівень знань, умінь і навичок, закладених в освітньому державному стандарті. При цьому залишаються в тіні завдання професійно-особистісного розвитку студентів, формування фахівця, що володів би високою професійною компетентністю, гуманітарним мисленням і творчим потенціалом. Підготовка студентів вищої технічної школи, у тому числі й інженерів залізничного транспорту, повинна поєднувати в собі не тільки набуття вмінь і навичок реалізації професійних завдань, а й формування професійно-особистісних якостей [11].

Концепція особистісно орієнтованого (особистісно розвиваючого) підходу в освіті передбачає такий навчально-професійний процес, в якому суб'єкту надається можливість реалізувати себе як особистість, здійснювати власне особистісні дії: шукати, творити, знаходити, вибирати, осмислювати, усвідомлювати, бути відповідальним, духовно-моральним, критичним, самостійним, творчим і т.д., і репрезентувати себе таким оточуючим. Основне призначення даної концепції полягає в осмисленні, усвідомленні і розкритті природи особистісного розвитку студента в процесі професійного навчання-становлення особистості професіонала й умов, що сприяють цьому становленню [6].

Саме культурні й особистісні цінності формують готовність майбутнього професійно мобільного інженера до застосування гуманітарних знань у своєму життєвому досвіді, дії і взаємодії в конкретному соціальному та професійному середовищі. Адже діяльність інженера не протікає лише всередині майстерень і вимагає від нього не тільки чисто технічних знань. Підприємства вимагають від керівника

й організатора, щоб він був не тільки техніком, але мав і юридичні, і економічні, і соціологічні знання [4].

Висока лінгвогуманітарна культура майбутнього інженера покращує також і його комунікативні якості. Аналіз сучасних педагогічних досліджень і спеціально проведена діагностика працівників інженерних спеціальностей показують, що на багатьох підприємствах проявляється стереотипність у вирішенні комунікативно-виробничих ситуацій, що визначає відсутність прагнення до професійного та особистісного вдосконалення, досягнення більш високих результатів у праці, а також обумовлює плінність кадрів на підприємствах. Інженери зазнають труднощів при ініціюванні та підтримці спілкування, аргументації своїх позицій у вирішенні комунікативно-виробничих ситуацій, близько половини обстежених працівників не здатні коригувати власну поведінку в ситуаціях професійного спілкування, прислухатися до думки колег, адекватно оцінювати власну участь у спільній роботі [7].

Розвиток комунікативних якостей студентів позитивно впливає і на їх конфліктологічні характеристики. Сьогодні вже ніхто не висловлює сумнівів у об'єктивному існуванні конфліктогенної професійної технократичної сфери, в якій перед сучасним фахівцем стоїть глобальне завдання не тільки реалізації своїх можливостей і пошуку зважених колегіальних рішень, а й максимального задіяння всього сформованого лінгвогуманітарного потенціалу з метою попередження чергових конфліктів і криз, тобто лінгвогуманітарну культуру можна і треба розглядати як мету професійної освіти. Однак, як показують сучасні дослідження, навіть фахівці, які закінчили ЗВО на «добре» і «відмінно», не готові працювати у сучасному професійному середовищі, будучи зорієнтованими в більшій мірі лише на інженерному аспекті професії. І це ще одне підтвердження того, що формувати лінгвогуманітарну культуру необхідно, оскільки вона є провідною для здійснення результативної професійної діяльності фахівця [10].

Отже, здійснення різних видів інженерної діяльності неможливе без ціннісно-сміслового спілкування, заснованого на діалогічній свідомості. Суб'єктивація інженерних цінностей відбувається в ході винахідницької, проєктної, презентаційної та інших видів діяльності – це показник професійно-особистісного розвитку інженерного працівника й один із показників діалогічності спілкування інженерів у професійному середовищі, а також спілкування із замовниками і споживачами.

Соціопсихологічна культура інженера включає в себе розуміння і врахування закономірностей і особливостей функціонування людини в соціопсихологічній системі. Адже, перш за все, від інженерно-конструкторських розробок залежать умови праці, параметри робочого місця, зміст і організація праці. На стадії проєктно-конструкторських розробок повинні «закладатися» рішення, що призводять до скорочення технологічних операцій, які вимагають зусиль працюючих, поліпшення ергономічних показників. Звідси стає зрозумілою необхідність формування соціально-психологічної культури інженера, до складу якої мають бути включені відповідальність, ошадливість, розважливність у ставленні до людини і до навколишнього середовища [5]. На початку XXI століття знання та вміння в області аудіювання, читання, говоріння, письма стали свого роду ключем до вирішення багатьох психологічних проблем у сфері міжособистісної взаємодії як у діловому, так і в побутовому аспектах.

Ефективним методом вирішення вищеокреслених проблем є практика живого спілкування іноземними мовами. З кожним роком вимоги до рівня володіння іноземною мовою студентами та випускниками ЗВО, безперечно, підвищуються. Змінюється і концепція викладання іноземної мови. Механічне відтворення замінюється практичним використанням мови в умовах, наближених до реального спілкування.

Сучасна методика все більше звертається до комунікативного підходу, що передбачає поєднання засвоєння правил з їх практичним оволодінням та застосуванням. Концепція комунікативної стратегії навчання є надзвичайно

перспективною, через що й знайшла відображення у роботах багатьох науковців. Оскільки специфіка комунікативного підходу полягає у тому, що оволодіння засобами спілкування відбувається у процесі самого спілкування, навчальна діяльність, спрямована на вирішення конкретних комунікативних завдань, значно підвищує мотивацію у процесі оволодіння іноземною мовою взагалі та професійного спрямування зокрема [3].

Особливо актуальним стає розвиток практик самостійного навчання, практичних навичок самоосвіти. У суспільстві сформувався стійкий і довготривалий соціальний попит на інженера як особистість, яка вмє вільно і критично мислити, людину ініціативну і творчу. З цих позицій головним професійним завданням формування майбутнього інженера залізничного транспорту стає пошук нових шляхів і способів, за допомогою яких можна мотивувати людину стати такою, якою вона здатна стати.

Ефективність роботи транспортних підприємств, кожного сучасного інженерного працівника повинна оцінюватися головним чином за тим, як він підготовлений до самостійної творчої діяльності, до постановки і вирішення нових завдань, яких не було і не могло бути в досвіді минулих поколінь. Щоб відповідати соціальним очікуванням, інженерним працівникам необхідно постійно формувати суб'єктні еталони професійної поведінки, що базуються на сукупності нормативних вимог [8].

Висновки. Таким чином на початку XXI століття в основі методології вивчення лінгвогуманітарних дисциплін під час підготовки майбутніх інженерів, зокрема залізничного транспорту, повинна лежати концепція особистісно орієнтованого (особистісно розвиваючого) підходу в освіті, яка передбачає такий навчально-професійний процес, де суб'єкту надається можливість реалізувати себе як особистість. Комунікативні вміння повинні розглядатись як важливий компонент структури професійної компетентності майбутнього інженера залізничного транспорту, знання іноземної мови є однією з ключових передумов входження національної освітньої системи держави до єдиного європейського освітнього простору. Метою ж навчання іноземним мовам є підготовка студентів до іншомовного міжкультурного спілкування. Формування ж лінгвогуманітарної культури у студентів є основою для здійснення ними подальшої результативної професійної діяльності фахівця. Перспективи подальших досліджень убачаємо у дослідженні інноваційних методичних механізмів, що забезпечують синтез навчання іноземної мови та розвитку гуманітарної культури особистості в процесі іншомовної освіти майбутніх інженерів залізничного транспорту у вищій технічній школі.

Список використаних джерел:

1. Безкоровайна О. В., Мороз Л. В. Актуальні аспекти комунікативної компетенції студентів ВНЗ. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Філологічна.* 2012. Вип. 25. С. 142–145.
2. Біліченко А. М. Формування іншомовної мовленнєвої компетенції у сфері наукового спілкування як ключовий компонент професійної підготовки магістрів немовного ВНЗ України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна.* 2015. Вип. 51. С. 159–160.
3. Вороніна Г. Р. Формування комунікативної компетенції професійного спрямування у вищій школі. *Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі: матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф., (Київ, 05 квітня 2012).* Київ: НТУУ «КПІ», 2012. С. 98–101.
4. Вражнова М. Н. Система профессиональной адаптации студентов технических вузов в условиях взаимодействия «вуз – предприятие»: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Казанский государственный технологический университет. Казань, 2005. 413 с.
5. Дмитриев А. В., Сорокина Н. Д. Управление новациями в вузах (социологический анализ). *Социологические исследования.* Москва, 2010. № 1. С. 152–158.

6. Ермилова Н. Ю. Моделирование ситуаций профессиональной деятельности как фактор формирования творческой самостоятельности будущего специалиста: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Волгоградский государственный педагогический университет. Волгоград, 2000. 210 с.
7. Литвинова Е. Р. Профессионально-педагогическая подготовка инженеров в процессе их обучения в гуманитарно-техническом вузе : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Российская международная академия туризма. Сходня, 2003. 171 с. URL: <https://www.dissercat.com/content/professionalno-pedagogicheskaya-podgotovka-inzhenerov-v-protse-ikh-obucheniya-v-gumanitar>
8. Мацкайлова О. А. Тупиковые варианты и перспективы гуманитаризации учебного процесса в системе среднего профессионального образования. *Известия Волгоградского государственного педагогического университета*. № 6. 2008. С. 15–19.
9. Павлова Л. В. Методическая система развития гуманитарной культуры студентов бакалаврата в компетентностной парадигме иноязычного образования: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02 / Нижегородский гос. лингв. ун-т им. Н. А. Добролюбова. Нижний, 2016. 427 с.
10. Чернова Н. И. Ведущие тенденции формирования лингвогуманитарной культуры специалиста в системе профессионального образования. *Вестник*. 2006. № 12. С. 145–150. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vedushchie-tendentsii-formirovaniya-lingvogumanitarnoy-kultury-spetsialista-v-sisteme-professionalnogo-obrazovaniya>
11. Чернова Н. И. Формирование лингвогуманитарной компетентности специалистов в системе высшего технического образования : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08 / Моск. пед. гос. ун-т. Москва, 2007. 375 с.
12. Шагина Ю. В. Конкурентоспособность будущего специалиста инженерного профиля как показатель качества вузовской подготовки. *Вестник СГАУ*. Саратов: СГАУ, 2006. № 2. С. 24–26.

References:

1. Bezkorovaina, O. V., & Moroz, L. V. (2012). Aktualni aspekty komunikativnoi kompetentsii studentiv VNZ [Topical aspects of students' communicative competence in higher education institutions]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Ser.: *Filolohichna*, 25, 142–145 [in Ukrainian].
2. Bilichenko, A. (2015). Formuvannia inshomovnoi movlennievoi kompetentsii u sferi naukovoho spilkuvannia yak kliuchovyi component profesiinoi pidhotovky mahistriv nemovnoho VNZ Ukrainy [Formation of foreign language speech competence in the field of scientific communication as a major component of masters' professional training of non-language universities in Ukraine]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*, Serii: *Filolohichna*, 51, 159–160 [in Ukrainian].
3. Voronina, H. R. (2012). Formuvannia komunikativnoi kompetentsii profesiinoho spriamuvannia u vyshchii shkoli [Communicative competence formation of professional orientation at higher school], *Suchasni metody vykladannia inozemnoi movy profesiinoho spriamuvannia u vyshchii shkoli, materialy V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Modern methods of teaching a foreign language for professional purposes in higher education, Proceedings of the V International Scientific and Practical Conference]. Kyiv [in Ukrainian].
4. Vrazhnova, M. N. (2005). *Sistema professionalnoi adaptatsii studentov tekhnicheskikh vuzov v usloviakh vzaimodeistviia «vuz-predpriatie»* [The system of professional adaptation of technical universities students in the context of interaction "university - enterprise"]. (Doctor's thesis). Kazan State Technological University. Kazan [in Russian].
5. Dmitriev, A., & Sorokina, N. (2010). Upravlenie novatsiyami v vuzakh (sotsiologicheskii analiz) [Management of innovations in universities (sociological analysis)]. *Sotsiologicheskie issledovaniya*, 1, 152–158 [in Russian].
6. Yermilova, N. Yu. (2000). *Modelirovanie situatsiy professionalnoy deyatel'nosti kak faktor formirovaniya tvorcheskoy samostoyatel'nosti budushchego spetsialista* [Modeling situations of professional activity as a factor of creative independence formation of a future specialist]. (Candidate's thesis). Volgograd State Pedagogical University. Volgograd [in Russian].
7. Litvinova, Ye. R. (2021). *Professionalno-pedagogicheskaya podgotovka inzhenerov v protse-ikh-obucheniya v humanitarno-tekhnicheskome vuzе* [Professional and pedagogical training of engineers in the process of their training at a humanitarian-technical university]. (Candidate's thesis). Russian International Academy of Tourism. Skhodnia. Retrieved from <https://www.dissercat.com/>

content/professionalno-pedagogicheskaya-podgotovka-inzhenerov-v-protsesse-ikh-obucheniya-v-gumanitar [in Russian].

8. Matskaylova, O. (2008). Tupikovye varianty i perspektivy gumanitarizatsii uchebnogo protsessa v sisteme srednego professionalnogo obrazovaniya [Dead-end options and prospects for the humanization of the educational process in the system of secondary professional education]. *Izvestiya Volgogradskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta*, 6, 15–19 [in Russian].
9. Pavlova, L. (2016). *Metodicheskaya sistema razvitiya gumanitarnoy kultury studentov bakalavrata v kompetentnostnoy paradigme inoyazychnogo obrazovaniya* [Methodological system of humanitarian culture development of bachelor students in the competence paradigm of foreign language education]. (Doctor's thesis). Nizhny Novgorod Dobrolyubov State Linguistic University. Nizhniy [in Russian].
10. Chernova, N. (2021). Vedushchie tendentsii formirovaniya lingvogumanitarnoy kultury spetsialista v sisteme professionalnogo obrazovaniya [Leading trends in the specialist's lingua-humanitarian culture formation in the professional education system]. *Vesnik*, 12, 145–150. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/vedushchie-tendentsii-formirovaniya-lingvogumanitarnoy-kultury-spetsialista-v-sisteme-professionalnogo-obrazovaniya> [in Russian].
11. Chernova, N. I. (2007). *Formirovanie lingvogumanitarnoy kompetentnosti spetsialistov v sisteme vysshego tekhnicheskogo obrazovaniya* [Formation of linguistic and humanitarian competence of specialists in the system of higher technical education]. (Doctor's thesis). Moscow Pedagogical State University. Moscow [in Russian].
12. Shagina, Yu. (2006). Konkurentosposobnost budushchego spetsialista inzhenernogo profilya kak pokazatel kachestva vuzovskoy pidgotovki [Competitiveness of the future engineering specialist as a quality indicator of university training]. *Vestnik SGAU*, 2, 24–26 [in Russian].

Sharhun T. O.,

orcid.org/0000-0002-6014-4941

Potseluiko A. B.,

orcid.org/0000-0002-1078-7615

SIGNIFICANCE AND PROBLEMS OF STUDYING LINGUISTIC AND HUMANITARIAN DISCIPLINES IN THE TRAINING OF RAILWAY TRANSPORT ENGINEERS AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

The article is devoted to one of the topical issues of future railway transport engineers' training. It is study of lingua-humanities subjects, the acquisition of professionally oriented foreign language competence. The essence is revealed of such concepts as the strategy of learning foreign languages, communicative competence, personally oriented (personally developing) approach in education which involves the educational and professional process where the student is given an opportunity to realize himself as a person. The main focus is on the fact that communication skills should be considered as an important component of the engineer's professional competence structure of any profile, including railway one. Based on the psychological and pedagogical literature analysis, the importance of the humanistic aspect of the educational process is substantiated. Because a tough competitive environment potentially poses a threat of dehumanization, it is extremely important to emphasize the problem of students' personal development. The significance and role of the European integration process is highlighted. The pan-European recommendations on language education define the main directions of specialists' vocational training at the beginning of the XXI century which involves the achievement by students of a technical educational institution a sufficient level of foreign language communicative competence in the professional sphere of communication.

It is established that the task of forming linguistic-humanitarian culture by students involves studying the general theoretical foundations of student's personality cultural development and training him to play the role of cultures dialogue subject. From which follows the definition of the linguistic education strategy, taking into account the socio-cultural context of foreign languages studying and its value-oriented content. For given educational purposes a special role plays the selection of cultural material, its didactic structuring and scientific development of implementation technologies for specific didactic contexts (with a thorough analysis of foreign language literature for its suitability or adaptability to given conditions).

Key words: linguistic-humanitarian disciplines, linguistic-humanitarian culture, professionally oriented foreign language competence, engineer of railway transport, foreign language learning strategy, communicative competence, personality-oriented (personally developing) approach in education.

Дата надходження статті: 30.04.2021 р.
Рецензент: доктор педагогічних наук Козловська І. М.

УДК 37.035

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi49.281>

Багрій М. А.*,
orcid.org/0000-0002-3506-9900
Довбенко С. Ю.*,
orcid.org/0000-0003-2316-0579

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ІВАНА ФРАНКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Творча спадщина Івана Франка з кожним роком усе більше привертає увагу наукової, педагогічної і громадської спільноти як у нашій країні, так і за кордоном. Гуманістична педагогічна система, розроблена видатним діячем вітчизняної освіти, вирізняється новаторськими ідеями і положеннями, які й сьогодні примножують теорію і практику освіти та виховання. Фундаментальність спадщини Франка надихає не одне покоління як науковців, так і педагогів-практиків, проте залишається чимало питань щодо впровадження його прогресивних ідей у практику сучасних закладів вищої освіти.

Доцільність концепції навчання протягом усього життя і сама ідея неперервного навчання, яка завжди була присутня в масовій свідомості, – це кроки в напрямку все більшого утвердження цієї ідеї в суспільстві, зроблені педагогами-новаторами свого часу впродовж довгих років історії розвитку освіти. Педагогічні ідеї та творча спадщина Івана Франка не втрачають своєї актуальності і сьогодні, залишаючись напрочуд сучасними та своєчасними. Ідеї видатного науковця щодо організації процесу освіти в різних її ланках відповідно до принципу неперервності є особливо значущими в умовах реформування системи освіти в Україні. Безперечно, вони користуються особливим запитом у сучасному інформаційно-комунікаційному просторі, інтегровані в концепцію навчання протягом усього життя.

Творчість Франка як педагогічна енциклопедія для сучасного педагога розкриватиме нові сторінки осмислення сучасних освітніх проблем. Теоретичні узагальнення письменника покладено сьогодні у фундамент особистісно орієнтованого підходу до навчання й виховання у всіх ланках освіти. Організаційно-педагогічні умови успішної роботи з дітьми різних вікових категорій, сформульовані талановитим педагогом, є актуальними і донині. Зауважимо, що було б упуцтвенням залишати досвід видатного педагога, вченого, практика, не використовуючи сьогодні ключових понять його системи та не враховуючи сутності й основ етики освіти та навчання, визначаючи їх як актуальні та своєчасні лише для освітньої системи минулого століття.

Ключові слова: Іван Франко, творча спадщина, вища освіта, педагогіка, навчання, виховання.

Постановка проблеми. Вагомий внесок І. Франка у вивчення історії української та європейської освіти, у розвиток теорії виховання і навчання, а також столітня традиція осмислення цієї спадщини дають змогу говорити про формування

*© Багрій М. А.

*© Довбенко С. Ю.